

РОЗДІЛ 8 КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.23(4+73).001.36

КЛАСИФІКАЦІЯ ЗЛОЧИНІВ У ЗАРУБІЖНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ CRIMES CLASSIFICATION IN THE FOREIGN LEGISLATIONS

Галушко Б.С.,

*аспірант кафедри кримінального права
Національного університету «Одеська юридична академія»,
помічник судді Одеського окружного адміністративного суду*

Статтю присвячено дослідженню інституту класифікації злочинів у зарубіжному законодавстві. Дається наукова оцінка нормативному закріпленню класифікації злочинів у законодавстві різних країн світу. Проводиться теоретичний аналіз інституту класифікації злочинів у зарубіжному законодавстві та в міжнародному праві. Автор позитивно оцінює вітчизняний підхід до класифікації злочинів, встановлений ст. 12 Кримінального кодексу України, оскільки його перевагою є наявність чіткого критерію, що дає можливість відмежовувати одну групу злочинів від іншої.

Ключові слова: класифікація злочинів, кримінально каране діяння, категорії злочинів, ступінь суспільної небезпеки, кримінальне законодавство, міжнародна злочинність.

Статья посвящена исследованию института классификации преступлений в зарубежном законодательстве. Дается научная оценка нормативному закреплению классификации преступлений в законодательстве различных стран мира. Проводится теоретический анализ института классификации преступлений в зарубежном законодательстве и в международном праве. Автор положительно оценивает отечественный подход к классификации преступлений, установленный ст. 12 Уголовного кодекса Украины, поскольку его преимуществом является наличие четкого критерия, что позволяет отделять одну группу преступлений от другой.

Ключевые слова: классификация преступлений, уголовно наказуемое деяние, категории преступлений, степень общественной опасности, уголовное законодательство, международная преступность.

This article researches the institute of crimes classification in foreign legislations. The author scientifically estimates the standard reinforcement of crimes classification in the legislations all over the world. Theoretical analysis is carried out on the basis of foreign legislations and International Law. The author positively assesses the national approach to the crimes classification, established in Article 12 of the Criminal Code of Ukraine, as its advantage is an accurate criterion to distinguish one group of crimes from another.

Key words: classification of crimes, punishable act, categories of crime, degree of public danger, criminal law, international crime.

Постановка проблеми. Підтримка курсу на інтеграцію до Європейського Союзу вимагає від сучасної України побудови сильної правової держави, яка буде вживати рішучих заходів у боротьбі зі злочинами. Інститут класифікації злочинів є одним із важливих структурних елементів кримінального права будь-якої країни. Тому саме дослідження кримінального законодавства різних країн світу, зокрема нормативного закріплення інституту класифікації кримінально караних діянь, дасть можливість оцінити вітчизняний підхід до класифікації злочинів, встановлений ст. 12 Кримінального кодексу (далі – КК) України. Проведений аналіз кримінального законодавства розвинених країн світу повинен вказати на неточності й протиріччя у внутрішньому змісті кримінально-правових норм, що стосуються класифікації кримінально караних діянь.

Стан дослідження. Питання, пов'язанні з класифікацією кримінально караних діянь у зарубіжному законодавстві, досліджувалися багатьма радянськими й вітчизняними вченими. Серед них слід виділи-

ти М.І. Хавронюка, Н.О. Голованову, В.М. Єрьоміна, М.О. Ігнатову, А.Е. Жалінського, О.Я. Сухарьова, Н.Є. Крилову, Л.М. Кривоченко, О.І. Соболю.

Метою статті є теоретичний і практичний аналіз нормативного закріплення інституту класифікації кримінально караних діянь у зарубіжному законодавстві, проведення порівняння з положеннями діючого КК України.

Виклад основного матеріалу. Класифікацію злочинів у КК України проведено залежно від ступеня тяжкості, вона є особливо важливою для українського законодавства. Діючий КК України має самостійний характер, він не прийняв характерний для багатьох зарубіжних кримінальних кодексів поділ кримінально караних діянь. Так, відповідно до ч. 1 ст. 12 КК України залежно від ступеня тяжкості злочини поділяються на злочини невеликої тяжкості, середньої тяжкості, тяжкі та особливо тяжкі. В основі такого поділу кримінально караних діянь лежить матеріальний критерій – тяжкість вчинення злочину. Ступінь суспільної небезпеки разом із ти-

повою санкцією стали критеріями такої класифікації [1, с. 133].

Стаття 15 КК Російської Федерації містить перелік категорій злочинів залежно від характеру та ступеня суспільної небезпеки діяння. Однак критеріями такої класифікації виступають не лише вид і міра покарання, а й форма вини. Злочинами невеликої тяжкості визначаються умисні й необережні діяння, за вчинення яких максимальне покарання не перевищує трьох років позбавлення волі. Злочинами середньої тяжкості визначаються умисні діяння, за вчинення яких максимальне покарання не перевищує п'яти років позбавлення волі, і необережні діяння, за вчинення яких максимальне покарання перевищує три роки позбавлення волі. Тяжкими злочинами визначаються умисні діяння, за вчинення яких максимальне покарання не перевищує десяти років позбавлення волі. Особливо тяжкими злочинами визначаються умисні діяння, за вчинення яких передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на термін понад десять років, або більш суворе покарання [2].

Відповідно до ст. 12 КК Білорусії злочини за критеріями й формами вини поділяються на чотири категорії: 1) злочини, які не несуть великої суспільної небезпеки; 2) менш тяжкі; 3) тяжкі; 4) особливо тяжкі (аналогічні категоріям, визначеним у ст. 15 КК Російської Федерації). Винятком є віднесення до особливо тяжких злочинів умисних злочинів, за які законом передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад дванадцять років, довічного ув'язнення або смертної кари [3].

Виходячи з аналізу зазначеного вище кримінального законодавства України, Російської Федерації та Білорусії, можна зробити висновок про певну схожість категорій злочинів. Це пояснюється впливом радянської школи кримінального права та зберіганням загальних історичних традицій.

У більшості кримінальних кодексів держав континентальної Європи (не враховуючи пострадянські країни) кримінально карані діяння класифікуються на дві або три категорії.

Так, відповідно до ст. 7 КК Польщі злочини поділяються на тяжкі та менш тяжкі. Тяжкими визнаються заборонені діяння, за які передбачено покарання у вигляді позбавлення волі на строк не менше трьох років або більш суворе покарання. Менш тяжкими визнаються заборонені діяння за які передбачено штраф понад 30 денних ставок, обмеження волі або позбавлення волі на строк понад один місяць. Також КК Польщі передбачає, що тяжкий злочин можна вчинити лише умисно, а менш тяжкий – умисно й необережно. Крім того, діяння, за які передбачено штраф від 10 до 30 денних ставок, визнаються проступками, відповідальність за які передбачена Кодексом Польщі про проступки [4, с. 177].

Кримінальне законодавство Франції подає дві класифікації злочинних діянь. До першої класифікації відносяться такі злочини: 1) загальнокримінальні; 2) політичні; 3) військові. Проте законодавець не дає визначення політичного злочинного діяння, а також вичерпного переліку таких діянь. Французька

кримінально-правова доктрина визначає два критерії політичного злочинного діяння: об'єктивний (політичним вважається злочинне діяння, спрямоване проти організації або функціонування держави та її інститутів) і суб'єктивний (політичним визнається будь-яке діяння, вчинене з політичних мотивів).

До другої категорії, відповідно до ст. 111-1 КК Франції, відносяться всі кримінально карані діяння за їх матеріальним критерієм – тяжкістю. Вони поділяються на такі види: 1) злочини; 2) проступки; 3) порушення. Злочин – це лише умисне діяння, за яке в санкціях передбачене довічне позбавлення волі або позбавлення волі на строк більше десяти років. Проступки – це менш тяжкі умисні або необережні злочини, за вчинення яких передбачається тюремне ув'язнення до десяти років. Злочинність необережних діянь повинна спеціально передбачатися в законі. Порушення – це малозначимі умисні й необережні діяння, за вчинення яких у законі передбачено покарання у вигляді штрафу, позбавлення або обмеження певних прав [5, с. 278].

Згідно з параграфом 12 КК Федеративної Республіки Німеччина всі злочинні діяння поділяються на злочини та проступки. Злочинном визначається протиправне діяння, за яке передбачене як мінімальне покарання позбавлення волі на строк не менше одного року або більш суворе покарання. Проступком визначається протиправне діяння, за яке передбачене як мінімальне покарання позбавлення волі на менший строк або грошовий штраф [6, с. 6].

Стаття 9 КК Швейцарії передбачає тричленну класифікацію злочинних діянь. Критерієм розмежування такої класифікації є вид покарання (формальний критерій). Злочинном визначається діяння, яке карається каторжною тюрмою, проступком – діяння, яке карається тюрмою в якості найсуворішого покарання, порушенням – діяння, що карається арештом і штрафом або лише штрафом [7, с. 58].

У середині ХХ ст. в США розпочався рух за реформу кримінального законодавства, і в більшості штатів нині прийнято нові кодекси. Основою для прийняття цих кодексів був Зразковий Кримінальний кодекс США, розроблений інститутом американського права, а тому він не має офіційного характеру. Однак через те, що Зразковий КК США увібрав у себе досвід розвитку американського кримінального права, він справив визначальний вплив на нову кодифікацію. І хоча кримінальні кодекси штатів мають свої особливості, основні положення Зразкового КК США, сприйняті ними, дають можливість однаково тлумачити головні інститути кримінального права. Водночас норми загального (прецедентного) права продовжують відігравати вирішальну роль у тлумаченні й застосуванні кримінальних законів, залишаючись одним із джерел кримінального права.

Усі злочини в США класифікуються на певні групи: фелонії та місдмінори. Федеральний КК США в п. 1 глави 1 «Класифікація посягань» проголошує: «1) будь-яке посягання, що карається смертною карою чи тюремним ув'язненням більше ніж на рік, є фелонією; 2) будь-яке інше

посягання є місдімінором; 3) будь-який місдімінор, покарання за який не перевищує тюремного ув'язнення строком на шість місяців або штрафу на суму 500 доларів або призначених одночасно, є дрібним посяганням» [8, с. 71].

Таким чином, законодавець для класифікації злочинів обрав формалізований критерій (суворість санкції). У свою чергу фелонії та місдімінори поділяються на різні категорії. Підставою для такого поділу на класи є тяжкість злочинного діяння. Юридичний зміст такої класифікації є досить значним, оскільки вона має вплив на кваліфікацію злочинів.

О.І. Соболев зазначає, що в зарубіжних країнах законодавчу класифікацію злочинних діянь здійснено за характером і ступенем суспільної небезпеки діяння. Ці критерії конкретизуються за розміром максимального покарання з урахуванням санкції статті Особливої частини КК. Такий підхід є типовим для країн континентальної системи права, до якої належить також Україна [9, с. 8].

Л.М. Кривоченко провела аналіз кримінального законодавства різних держав світу та зробила висновки, що в деяких країнах відсутні спеціальні норми про класифікацію злочинів за тяжкістю, а в державах, законодавство яких містить такі норми, єдиного підходу й критерію для оцінки тяжких злочинів немає, тому немає одного розуміння тяжкого й особливо тяжкого злочину [10, с. 5].

Крім того, слід зазначити, що інститут класифікації злочинів знайшов своє закріплення не лише в кримінальному законодавстві країн світу, а й у міжнародному праві. Аспект класифікації міжнародної злочинності привертає увагу багатьох науковців. Боротьба з міжнародними злочинами на тлі сучасних збройних конфліктів і посилення міжнародного тероризму набуває все більшого значення.

Діяння, визнані міжнародно-правовими актами як злочини, посягають на різні об'єкти, а також різняться між собою за характером і ступенем суспільної небезпеки. Однак загальною ознакою, характерною для них, є те, що завдана ними шкода має міжнародний характер, тобто не обмежується межами однієї держави та зачіпає інтереси кількох країн і навіть усієї міжнародної спільноти [11, с. 64].

Міжнародну злочинність можемо умовно поділити на міжнародні злочини та злочини міжнародного характеру.

Міжнародні злочини – це діяння окремих осіб чи груп осіб, які виступають від імені держави або беруть участь у здійсненні державної політики. До них відносяться злочини проти миру й безпеки людства. Сучасне міжнародне кримінальне право до міжна-

родних злочинів відносить агресію, геноцид, злочини проти людяності, військові злочини. Держави за такі діяння несуть міжнародно-правову відповідальність, а особи, які їх вчиняють, – міжнародну кримінальну відповідальність. Відповідно до ст. 6 Статуту Нюрнберзького трибуналу міжнародні злочини поділяються на злочини проти миру, злочини проти людяності та військові злочини.

Злочини міжнародного характеру – це протиправні діяння, які зазіхають на міжнародні відносини, міжнародний правопорядок, тобто зачіпають інтереси декількох держав, проте вчиняються індивідами поза зв'язком із політикою якої-небудь держави для досягнення власних інтересів. До таких злочинів слід віднести підробку грошових знаків, викрадення повітряного судна, незаконні операції з наркотичними засобами, торгівлю людьми. Відповідальність за такі злочини несуть фізичні особи. Такі злочини в літературі називають транснаціональними [12, с. 174].

З огляду на викладене слід зазначити, що така класифікація має умовний характер. Критеріями для поділу міжнародних злочинів і злочинів міжнародного характеру можуть виступати характер діяння або масштаб його наслідків. Ці критерії є основними, оскільки вони тісно пов'язані з об'єктом злочину. Кваліфікуючими критеріями класифікації виступають територіальний, критерій розповсюдженості, критерій наявності міжнародного договору щодо певного злочину [13, с. 57].

Правовим підґрунтям міжнародного співробітництва в боротьбі зі злочинністю виступають міжнародні договори, конвенції, домовленості, які визначають коло злочинів і покладають на держав-учасниць обов'язок закріпити в національному законодавстві кримінальну відповідальність за їх вчинення.

Висновки. Класифікація злочинних діянь на дві або три самостійні категорії знайшла своє закріплення як у кримінальному законодавстві іноземних країн, так і в міжнародно-правових актах. Поділ кримінальних правопорушень залежно від тяжкості або від передбаченого в законі покарання має значення для визначення порядку розслідування злочинного діяння, судового розгляду, караності. Аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн дозволяє позитивно оцінити вітчизняний підхід до класифікації злочинів, встановлений ст. 12 КК України. Адже, незважаючи на певні недосконалості класифікації в національному кримінальному законодавстві, її перевагою є наявність чіткого критерію, який дає можливість відмежовувати одну групу злочинів від іншої, що є важливим як для законодавства, так і для правозастосування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25–26. – Ст. 131.
2. Кримінальний кодекс Російської Федерації : прийнятий Державною Думою 24 травня 1996 року та схвалений Радою Федерації 5 червня 1996 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pravo.gov.ru/proxy/ips/?docbody&nd=102041597>.
3. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь : прийнятий Палатою представників 2 червня 1999 року та схвалений Радою Республіки 24 червня 1999 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://etalonline.by/?type=text®num=hk9900275#load_text_none_1.
4. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : [монографія] / М.І. Хавронюк. – К. : Юрисконсульт, 2006. – 1048 с.

5. Уголовное право зарубежных государств. Общая часть : [учеб. пособие] / [Н.А. Голованова, В.Н. Еремин, М.А. Игнатов, И.Д. Козочкин и др.] ; под ред. и с предисл. И.Д. Козочкина. – М. : Омега-Л ; ИМПЭ им. А.С. Грибоедова, 2003. – 576 с.
6. Жалинский А.Э. Современное немецкое уголовное право / А.Э. Жалинский. – М. : ТК «Велби», Изд-во «Перспектива», 2004. – 560 с.
7. Уголовное право буржуазных стран. Общая часть. Сборник законодательных актов / под ред. А.Н. Игнатова и И.Д. Козочкина. – М. : Изд-во УДН, 1990. – 183 с.
8. Правовые системы стран мира : [энциклопедический справочник] / отв. ред. : А.Я. Сухарев. – М. : Норма, 2000. – 840 с.
9. Соболь О.І. Класифікація злочинів : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / О.І. Соболь ; Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ. – Дніпропетровськ, 2012. – 20 с.
10. Кривоченко Л.М. До питання про кримінально-правовий зміст організованої злочинності / Л.М. Кривоченко // Матеріали заключної конференції спільної Українсько-американської науково-дослідницької програми Академії правових наук України та Національного інституту юстиції США : зб. тез доповідей та наукових повідомлень учасників конференції з української сторони. – Х. : ПФ «Книжкове видавництво Лествиця Марії», 2001. – С. 3–6.
11. Ролінський В.І. Міжнародне кримінальне право. Загальна і Особлива частини : [навч. посібник] / В.І. Ролінський. – К. : Кафедра, 2012. – 268 с.
12. Міжнародне право: екзаменаційний довідник / О.В. Трояновський, Ю.В. Чайковський, Н.О. Якубовська. – О. : Фенікс, 2010. – 246 с.
13. Фисенко И.В. Борьба с международными преступлениями в международном уголовном праве / И.В. Фисенко. – Минск : Тесей, 2000. – 89 с.

УДК 342.72

К ВОПРОСУ О ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ КАК О ВИДЕ КОНФИДЕНЦИАЛЬНОЙ ИНФОРМАЦИИ: ПРАВОВАЯ ХАРАКТЕРИСТИКА

ABOUT PERSONAL DATA AS KIND OF CONFIDENTIAL INFORMATION: LEGAL CHARACTERISTICS

Гутник С.И.,

*ассистент кафедры деликтологии и криминологии
ФГАОУ ВПО «Сибирский федеральный университет»*

В статье исследуется институт персональных данных по законодательству Российской Федерации. Персональные данные рассматриваются как вид конфиденциальной информации. Формулируется вывод, по которому персональные данные могут быть ограничены в свободном использовании.

Ключевые слова: информация, конфиденциальность, персональные данные, паспортные данные, информационная безопасность.

У статті досліджується інститут персональних даних за законодавством Російської Федерації. Персональні дані розглядаються як вид конфіденційної інформації. Формулюється висновок, за яким персональні дані можуть бути обмежені у вільному використанні.

Ключові слова: інформація, конфіденційність, персональні дані, паспортні дані, інформаційна безпека.

The article is head lined the institution of personal data under the legislation of Russian Federation. Personal data is treated as a kind of confidential information. This leads to the possibility of restricting the free flow of personal data which are subject to the privacy mode.

Key words: information, confidentiality, personal data, passport data, informational security.

Законодательные акты в Российской Федерации и за рубежом, раскрывая сущность информационной безопасности, довольно часто оперируют понятиями «конфиденциальная информация», «персональная информация», «персональные данные» («данные личного характера»), «тайна». Между тем понимание сущности института персональных данных невозможно без выработки единого подхода к его пониманию.

Вопрос о сущности персональных данных как разновидности конфиденциальной информации сложен и неоднозначен. Поэтому правовой анализ персональных данных как конфиденциальной ин-

формации следует начинать с понимания института конфиденциальной информации. Таким образом, целью настоящего исследования является изучение института персональных данных сквозь призму признака их конфиденциальности.

На сегодняшний день во многих государствах мира признаётся свобода информационного обмена, а право на получение и распространение информации становится неотъемлемым правом человека. Так, Европейская конвенция о защите прав человека и основных свобод от 04.11.1950 г. в ч. 1 ст. 10 устанавливает, что каждый имеет право свободно выражать своё мнение. Это право включает свободу